

Varianty písmen ruské abůky

základní podoba			kurzřiva (odlišná)	variantní podoba			základní psací			variantní psací (pouze částě)			navazování písmen psací abůky			
А	а	<i>а</i>		<i>А</i>	<i>а</i>				<i>автомобиль</i>	<i>Мама</i>					автомобиль	Мама
Б	б	<i>б</i>		<i>Б</i>	<i>б</i>				<i>барабан</i>	<i>балл</i>	<i>лоб</i>				барабан	балл лоб
В	в	<i>в</i>		<i>В</i>	<i>в</i>	<i>з</i>			<i>висеть</i>	<i>овощи</i>	<i>ловить</i>				висеть	овощи ловить
Г	г	<i>г</i>		<i>Г</i>	<i>г</i>	<i>т</i>			<i>гулять</i>	<i>погода</i>	<i>орган</i>				гулять	погода орган
Д	д	<i>д</i>	<i>Δ g</i>	<i>Д</i>	<i>д</i>	<i>Δ д</i>			<i>давить</i>	<i>отдел</i>	<i>идти</i>				давить	отдел идти
Е	е	<i>е</i>		<i>Е</i>	<i>е</i>				<i>если</i>	<i>бегать</i>	<i>делать</i>				если	бегать делать
Ё	ё	<i>ё</i>		<i>Ё</i>	<i>ё</i>				<i>ёж</i>	<i>ёлки</i>	<i>бельё</i>	<i>ещё</i>				ёж ёлки бельё ещё
Ж	ж	<i>ж</i>		<i>Ж</i>	<i>ж</i>	<i>жэ</i>			<i>живот</i>	<i>жужжать</i>					живот жужжать	
З	з	<i>з</i>		<i>З</i>	<i>з</i>				<i>звезда</i>	<i>беззубый</i>	<i>мазь</i>				звезда беззубый мазь	
И	и	<i>и</i>		<i>И</i>	<i>и</i>				<i>игла</i>	<i>имбирь</i>	<i>кит</i>				игла имбирь кит	
Й	й	<i>й</i>		<i>Й</i>	<i>й</i>				<i>йогурт</i>	<i>йод</i>	<i>Нью-Йорк</i>				йогурт йод Нью-Йорк	
К	к	<i>к</i>		<i>К</i>	<i>к</i>	<i>к</i>			<i>крикнуть</i>	<i>открыть</i>					крикнуть открыть	
Л	л	<i>л</i>	<i>Λ λ</i>	<i>Л</i>	<i>л</i>				<i>лук</i>	<i>класть</i>	<i>полк</i>				лук класть полк	
М	м	<i>м</i>		<i>М</i>	<i>м</i>				<i>мама</i>	<i>мимо</i>	<i>могу</i>				мама мимо могу	
Н	н	<i>н</i>		<i>Н</i>	<i>н</i>				<i>носить</i>	<i>няня</i>	<i>она</i>				носить няня она	
О	о	<i>о</i>		<i>О</i>	<i>о</i>				<i>молоко</i>	<i>вообще</i>	<i>бой</i>				молоко вообще бой	
П	п	<i>п</i>		<i>П</i>	<i>п</i>	<i>п, п</i>			<i>пупок</i>	<i>пьяный</i>	<i>купить</i>				пупок пьяный купить	
Р	р	<i>р</i>		<i>Р</i>	<i>р</i>	<i>р</i>			<i>рецепт</i>	<i>пруд</i>	<i>орать</i>				рецепт пруд орать	
С	с	<i>с</i>		<i>С</i>	<i>с</i>				<i>серп</i>	<i>осёл</i>	<i>сесть</i>				серп осёл сесть	
Т	т	<i>т</i>		<i>Т</i>	<i>т</i>	<i>т, т, т</i>			<i>трава</i>	<i>отъезд</i>	<i>тут</i>				трава отъезд тут	
У	у	<i>у</i>		<i>У</i>	<i>у</i>				<i>ухо</i>	<i>уха</i>	<i>буду</i>	<i>душа</i>				ухо уха буду душа
Ф	ф	<i>ф</i>		<i>Ф</i>	<i>ф</i>	<i>ф, ф, ф</i>			<i>фарфор</i>	<i>орфоэпия</i>					фарфор орфоэпия	
Х	х	<i>х</i>		<i>Х</i>	<i>х</i>				<i>хорёк</i>	<i>меховой</i>					хорёк меховой	
Ц	ц	<i>ц</i>		<i>Ц</i>	<i>ц</i>	<i>ц, ц</i>			<i>цепь</i>	<i>улица</i>					цепь улица	
Ч	ч	<i>ч</i>		<i>Ч</i>	<i>ч</i>				<i>челюсть</i>	<i>алчный</i>					челюсть алчный	
Ш	ш	<i>ш</i>		<i>Ш</i>	<i>ш</i>	<i>ш, ш</i>			<i>шить</i>	<i>вошь</i>	<i>шерсть</i>				шить вошь шерсть	
Щ	щ	<i>щ</i>		<i>Щ</i>	<i>щ</i>	<i>щ, щ</i>			<i>щи</i>	<i>ищу</i>	<i>ощуп</i>				щи ищу ощуп	
Ъ	ъ	<i>ъ</i>	pouze pokud se celé slovo píše velkými písmeny	<i>Ъ</i>	<i>ъ</i>				<i>съесть</i>	<i>объезд</i>					съесть объезд	
Ы	ы	<i>ы</i>		<i>Ы</i>	<i>ы</i>				<i>выть</i>	<i>лысый</i>	<i>сны</i>				выть лысый сны	
Ь	ь	<i>ь</i>		<i>Ь</i>	<i>ь</i>				<i>быть</i>	<i>ложь</i>	<i>режь</i>				быть ложь режь	
Э	э	<i>э</i>		<i>Э</i>	<i>э</i>				<i>этот</i>	<i>экономить</i>					этот экономить	
Ю	ю	<i>ю</i>		<i>Ю</i>	<i>ю</i>				<i>юг</i>	<i>бю</i>	<i>Югославия</i>				юг бю Югославия	
Я	я	<i>я</i>		<i>Я</i>	<i>я</i>				<i>яблоко</i>	<i>моя</i>	<i>мясо</i>				яблоко моя мясо	

Základní principy výslovnosti a pravopisu ruštiny

SAMOHLÁSKY:

Ruština zná plnohodnotných samohlásek šest, a to: **[a] [e] [o] [u] [i] [y]***

První čtyři samohlásky se **v přízvučných slabikách** vyslovují prakticky stejně, jako české, nehledejme v tom detailní rozdíly. V nepřízvučných slabikách se pak vyslovují jinak, ale o tom si povíme až daleko později.

Dvě zbývající samohlásky, [i] a [y], se v ruštině opravdu ve výslovnosti liší, na rozdíl od češtiny, kde jde jen o pravopisné fosilie. Ruské **И** [i] je vysoké, přibližně jako naše [i], zatímco **Ы** [y] je hlubší a vyslovované vzadu v krku s pusou roztaženou do šířky (rozhodně to **není zaokrouhlené [ü]** jako v němčině — Češi mají bůhvíproč tendenci např. při vysvětlování pravopisu vyslovovat „müslivec“).

SOUHLÁSKY

Ruština má oproti češtině daleko širší uplatnění rozdílu mezi měkkými a tvrdými souhláskami, tzv. **měkkostní korelaci**. Zatímco čeština má pouze /d'/, /t'/ a /ň/, ruština může měkčit téměř všechny souhlásky. Většina tvrdých souhlásek se vyslovuje stejně jako naše české, většina měkkých se vyslovuje s jazykem zdviženým k patru, takže výsledný zvuk má jakýsi přídech [ʲ] — nikdy to však není opravdu [j]!

Některé hlásky se pak od českých protějšků liší, jsou to:

- měkké Ď a Ť (дь/ть)** — [dʲ] a [tʲ] jsou ostřejší než české, občas zní trochu jako [dzʲ] a [cʲ]
- tvrdé Ž a Š (ж/ш)** — [ʒ] a [ʂ] jsou hlubší a tvrdší než české, jazyk se prohýbá dolů
- měkké Š (щ)** — [ʂʲ] je vyšší, měkčí a také delší než české, jazyk se zvedá k patru
POZOR! Hlásku Щ nikdy nevyslovujeme jako [šč]!
- měkké Ž (жж/зж)** — [ʒʲ] je vzácné, jen v několika slovech, analogické k [ʂʲ]
- tvrdé L (л)** — [l] je hlubší, tvrdší než české
- měkké Č (ч)** — [tʃʲ] je měkčí než české

Některé skupiny souhlásek nebo i slova se potom vyslovují jinak, než se píší. Většinou to má svůj původ v historickém pravopisu, podobně jako psaní některých jevů v češtině:

ЧН	[ʂn]	булочная [búlaʂnaja], конечно [kan'ěʂna]
ОГО/ЕГО	[ovo]/[evo]	моего [majivó] молодого [maladóva] ([ə/a] si nevšímejte, projdeme je níže)
СТН/ЗДН	[sn/zn]	честно [č'ěsna] (kdy naposledy jste vyslovili opravdu [česTný])
СТЛ/ЗДЛ	[sl/zl]	завистливый [zav'isʲívij]
-ТЬСЯ/-ТСЯ	[cə]	учиться [uč'ícə], учится [úč'ícə] (v češtině taky [učice])
ГК	[chk]	мягкий [m'áčhk'ij], лёгкий [l'óchkij]
СЧ/ЗЧ/ЖЧ	[šʲ:]	счастье [š':ást'ja], счёт [š':ot], мужчина [muš':ína]
ЧТО	[što]	pouze v « что? » (co?) a ve slovech od něj odvozených

Stejně jako v češtině se znělé hlásky na konci slov vyslovují nezněle. To ale českým mluvčím nečiní potíže, děláme to prostě automaticky:

лёд [l'ot], **мёд** [m'ot] **лоб** [lop] **мог** [mok]

* V rusistice i v odborné literatuře se používá spíše fonetický přepis založený na azbuce, nebo případně IPA. Já v tomto materiálu vždy používám z názorných důvodů „laický“ přepis latinkou, který je pro začátečníky vhodnější. Zájemcům doporučuji zapsat si předmět pod kódem **RJA112 Praktická Fonetika ruštiny**, případně i další — i když se to možná nezdá, i teoretická fonetika může být opravdu zábava.

MĚKČENÍ A JEHO ZÁPIS:

Při psaní ruštiny je třeba zapisovat slabiky několika typů: **DA**, **ĎA**, **DJA** a **ĎJA**, a také samostatně stojící **Ď** a **JA**. K tomu slouží různé kombinace písmen, přičemž k označování měkkosti se užívá nikoliv diakritiky (háčeků), ale písmen pro samohlásky. Jak jsme si řekli, **И** a **Ы** nejsou jen různá písmena, ale i různé hlásky — avšak čtyři zbylé samohlásky lze zapsat vždy dvěma různými písmeny (což známe i z češtiny):

	[a]=	А	×	Я		[o]=	О	×	Ё										
	[e]=	Э	×	Е		[u]=	У	×	Ю		[i]=	И		[y]=	Ы				
čeština:	[e]=	E	×	Ě							čeština:	[i]=	I	×	Y				

Písmena **Я Е И Ё Ю** se nazývají **jotovaná**. Stojí-li tato písmena na začátku slova nebo po jiné samohlásce, vyslovujeme je s [j] a zapisujeme tak **model JA**. Neplatí to pro **И**, které se na začátku slov čte prostě jako [i]:

ягоды [jágody], **мою** [móju], **мои** [mají], **ёж** [još], **юг** [juk], **если** [jěsli], **Иван** [iván]

Jinak jotovaná písmena fungují stejně jako české **Ě**, takže měkčí předchází souhlásku (jsou to tedy řekněme jakési „a s háčkem“ atp.) a slouží proto k zápisu dané samohlásky po měkké souhlásce (**model ĎA**), zatímco písmena **А Э Ы О У** slouží k zápisu samohlásky po tvrdé souhlásce (**model DA**):

де × **дэ** = dě × de [d'e×de], **дя** × **да** = dǎ × da [d'a×da], **ню** × **ну** = nǔ × nu [n'u×nu]

Ruština však má daleko více párů měkká×tvrdá souhláska než čeština (my máme jen d', t', ň):

бя × **ба** [b'a × ba], **фё** × **фо** [f'o × fo], **гю** × **гу** [g'u × gu] a spousta dalších, viz výše.

Pozor! Tyto slabiky nikdy nevyslovujeme jako [bja, fjo, gju]! Takové slabiky se zapisují jinak (viz níže **model DJA**) a v ruštině se také objevují. Vyslovovat [bja] namísto [b'a] by byla stejná chyba jako říkat v češtině třeba [djítje] namísto „dítě“.

Pokud chceme zapsat např. samotné [b'] — **model Ď**, když stojí např. na konci slabiky nebo na konci slova a žádné vokály už nenásledují, musíme měkkost označit tzv. **měkkým znakem** (ten funguje vlastně jako takový „samostatný český háček“):

конь [kon'], **день** [d'en'], **ноль** [nol'], **мать** [mat'], **деньги** [d'éng'i], **лось** [los']

Pokud je potřeba zapsat kombinaci měkké souhlásky, souhlásky [j] a ještě další samohlásky (tedy například [b'ja, f'jo, g'ju] — **model ĎJA**), a to je v ruštině potřeba poměrně často, použije se **jotované písmeno i měkký znak zároveň**:

бью [b'ju], **пью** [p'ju], **лёт** [l'jot], **солью** [sol'jú], **дерёвья** [d'erév'ja], **друзья** [druz'já]

Pokud je naopak potřeba zapsat zmiňovanou kombinaci tvrdé souhlásky, [j] a ještě samohlásky (**model DJA**), což se naopak v ruštině příliš často nestává, tak aby tedy opravdu bylo vysloveno tvrdé [b], použije se **jotované písmeno spolu s tvrdým znakem** (ten jaksi „udrží“ předchází souhlásku tvrdou). K této kombinaci dochází v ruštině v jediném případě, a to na švu předpony končící na tvrdou souhlásku a kořene slova začínajícího na [j] (včetně cizích slov).

Lepší si to bude ukázat na příkladu:

об-	éздить	>>	объезд	суб-	ект	>>	субъект
[ob]	[jézd'it']	>>	[abjést]	с-	есть	>>	съесть
ob-	jezdit	>>	objezd	из-	ять	>>	изъять

Analogickým jevem v češtině je právě ten „objezd“ — píšeme „bje“, protože uchováváme předponu a kořen oddělené (nikdo z nás už snad nenapíše „obězd“ nebo „suběkt“). Rozdíl je ten, že v češtině bychom objezd i obězd vyslovili stejně, zatímco v ruštině přítomnost měkkého a tvrdého znaku **mění výslovnost a může měnit i významy**:

сесть	[s'estʲ] — sednout	солю	[salʲu] — solím (polévku)
съестъ	[sjestʲ] — s-jíst > sníst	солю́	[salʲju] — sleju (tekutiny dohromady)

Mohli jste si všimnout, že celá předchozí stránka byla plná vyslovovaných [j], a přitom jsme neviděli jediné písmeno **Й**. To proto, že se používá pouze na konci slabik (na začátcích slabik můžeme vždy použít některé z jotovaných písmen) a také v některých přejatých slovech:

мой [moj], **злой** [zloj], **бей** [b'ej], **пой** [poj], **йод** [jot], **йогурт** [jogurt], **Нью-Йорк** [n'jujork],

Měkčení má ale i své meze. Některé souhlásky jsou vždy měkké a některé vždy tvrdé. Po nich je pak pravopis specifický a je třeba si jej zapamatovat. Některé hlásky pak mají i jiná pravopisná omezení (jako i čeština: *nikdy nepiš měkké I po C — proč? — proto!*):

Э píšeme pouze na začátku slov (popř. kořenů slov) a v několika málo přejatých slovech.

Е píšeme všude jinde — proto už se psaním **Е/Э** nebudeme u dalších hlásek zabývat a soustředíme se na psaní **А/Я, Ы/И, О/Ё, У/Ю** :

Г, К a Х jsou naopak než v češtině — mohou být i měkké!

— píšeme po nich vždy jen **И** a taky ho i vyslovujeme

— psaní **ГЯ, ГЁ, ГЮ** je možné jen v cizích slovech, v ruských píšeme jediné **ГА, ГО, ГУ**

Ж a Ш jsou vždy tvrdé! **Ч a Щ** jsou vždy měkké!

— píšeme po nich vždy jen **И**, nikdy **Ы**! Po **Ч** a **Щ** se také pouze měkké **И** vyslovuje.

— po **Ж** a **Ш** však vždy vyslovujeme [y]! (je to šílené, ale je to tak)

— psaní **ЖЯ, ЖЮ, ШЯ, ШЮ, ЧЯ, ЧЮ, ЩЯ, ЩЮ** je možné jen v cizích slovech, a to velmi výjimečně, v ruských píšeme jediné **ЖА, ЖУ, ША, ШУ, ЧА, ЧУ, ЩА, ЩУ**

— výběr mezi **О** a **Ё** je velmi složitý, ale vyslovuje se vždy tvrdě [žo], [šo], nebo vždy měkce [č'o], [š':o].

Ц je vždy tvrdé!

— v kořeni slov skoro nikdy nepíšeme **Ы**, drtivá většina slov se píše s **И** (výjimky tvoří slova **цыгán, цыплёнок, цыпóчки** a **цыц**! — jediná vyjmenovaná slova v ruštině), v sufixech a koncovkách se pak můžou psát **И** i **Ы**. Vždy ale vyslovuje se pouze [cy]!

— psaní **ЦЯ, ЦЁ, ЦЮ** je možné jen v cizích slovech, v ruských píšeme **ЦА, ЦО, ЦУ**

И se nikdy nepíše na začátku slov!

— občas se tam ale vyslovuje, když předcházela tvrdá předložka (**с Иваном** [syvánəm])

Je třeba si uvědomit, že například psaní **ЧА** namísto **ЧЯ**, je záležitostí čistě pravopisnou a že s podstatou hlásek nijak nesouvisí — stále vyslovujeme měkké [č'], jako kdyby se po něm **Я** opravdu psalo! Stejně tak potom i při psaní **ЖИ, ШИ** je třeba vyslovovat [žy] a [šy], nehledě na pravopis.

PŘÍZVUK A REDUKCE

Ted, když jsme si vysvětlili, jak se vyslovují jednotlivé hlásky a jak je třeba číst jednotlivá písmena a jejich kombinace, přejdeme k celým slovům. Dominantním prvkem určujícím výslovnost ruského slova je vždy **přízvuk**.

Přízvuk v ruštině se zpravidla v textu neoznačuje, pouze ve výjimečných případech uvidíte např. slovo **больших** (větších) s čárkou k rozlišení od slova **больших** (velkých), ve kterém se čárka naopak nepíše. Nad písmenem **Ѣ** se čárka nepíše ani ve slovnících a učebnicích, protože **Ѣ** je vždy přízvučné. Bohužel, Rusové velmi často tečky nad **Ѣ** vynechávají a píší prostě **E**.

Zatímco čeština má přízvuk stálý na první slabice a navíc poměrně slabý, ruský přízvuk je velmi **silný**, je **volný**, takže může stát na jakékoliv slabice slova, a také **pohyblivý**, takže v různých tvarech slova může stát na jiných slabikách! V jistém smyslu tak nahrazuje naše dlouhé samohlásky, které ruština nemá. Stejně jako ony potom rozlišuje významy jednotlivých slov nebo tvary jednoho slova:

мукá	—	му́ка	ру́ки	—	(без) руки́	узнаю́	—	узнаю́
mouka		muka	ruce		(bez) ruky	poznám		poznávám

Kromě tohoto rozlišování je pak přízvuk důležitý ještě z dalšího důvodu: **silně ovlivňuje výslovnost slabiky!** Zatímco přízvučné slabiky se vyslovují plnohodnotně a každé **O** je v nich opravdu vyslovováno jako [ó], nepřízvučné slabiky se ve výslovnosti oslabují a samohlásky v nich se **redukuje**. Redukce se pak na jednotlivých samohláskách projevuje různou měrou:

ÁKÁNÍ: nepřízvučné **O** a **A** vyslovujeme jako [a] v slabikách před přízvukem a jako neutrální [ə] v ostatních slabikách (za přízvukem nebo daleko před ním):

молоко́ [malakó], **воо́бщѐ** [vəobš'ɛ], **мо́лот** [mólat], **бобѐр** [bab'ór], **она́** [aná]

ÍKÁNÍ: nepřízvučná **E** a **Я** vyslovujeme jako [i] v slabikách před přízvukem a jako neutrální [ə] v ostatních slabikách (za přízvukem nebo daleko před ním):

берѐза [b'ir'óza], **языко́вая** [jizykavájə], **веду́** [v'idú], **пояса́** [pəjisá]

молода́я [maladájə], **гра́ждане** [gráždan'ə], **еѐ яи́чницей** [jijó jjí'š':nicaj]

ÝKÁNÍ: nepřízvučná **E** po hláskách **Ж, Ш** a **Ц** vyslovujeme jako [y] (vlastně součást íkání)

женá [žyná], **шепта́ть** [šyptát'], **целова́ть** [cylavát']

Někdy se tato tři jednoduchá pravidla zdánlivě narušují kvůli pravopisu, například ve slově **часы** se písmeno **A** píše pouze kvůli **Ч** (viz výše), zatímco „logicky“ by se po měkkém [č] mělo psát **Я**. Proto se také vyslovuje [č'isý] a ne [č'asý] — jako kdyby tam **Я** opravdu bylo.

V některých cizích slovech pak k redukci nedochází, nejčastěji tam, kde se vyskytují dvojhásky. Naopak některá i nově přejatá slova a jména se redukuje:

ра́дио [rad'io], **какао́** [kakáo], **То́кио** [tók'io], **моби́льник** [mab'il'n'ik], **покемо́н** [pak'imón]

Hlásky [a], [i], [u] a [y] jsou redukcí zasahovány také, ale v menší míře. Stačí je vyslovovat jako krátké samohlásky české, občas pak ještě kratší, pokud jsou od přízvuku dále.

Celý tento popis je velmi zjednodušený — proces redukce je daleko složitější, (tak především se neredukuje „я“, ale „a po měkkých souhláskách“ atp.), zahrnuje i další hlásky, a jeho výsledky se mohou lišit dle hláskového okolí, dle pozice slabiky ve slově a také podle dialektu mluvčího!

Základní korespondence mezi ruštinou a češtinou

Vzhledem k tomu, že jsou čeština s ruštinou příbuzné, nalezneme v nich řadu společných prvků. Některá slova si odpovídají zcela, některá jsou díky jazykovému vývoji značně odlišná, a velká většina slov pak stojí někde mezi těmito dvěma extrémy.

Pro pasivní porozumění ruskému textu je výhodou osvojit si několik základních pravidel pro „převod“ slov z ruštiny do češtiny. Nejsou nikdy stoprocentní a nikdy je nepoužívejte k vytváření slov, která byste neznali — skoro nikdy se netrefíte... Ale mohou značně pomoci při čtení neznámých slov:

-Г-	-Н-	говорить, рог, грибы	hovořit, roh, hříby (houby)
-Щ-	-ШЬ-	училище, ещё, щенята	učiliště, ještě, štěňata
-ОРО-	-РА-	город, сторона, ворона	hrad (město), strana, vrána
-ОЛО-	-ЛЕ/LA-	молоко, голод, золото	mléko, hlad, zlato
-ЕРЕ-	-РЕ-	берег, перенос, дерево	břeh, přenos, dřevo (strom)
-ЕЛЕ-	-ЛЕ-	пелена (velmi málo slov)	plena
О-	JE-	озеро, олень, один	jezero, jelen, jeden
-Л-	-DL/TL-	шило, вёл, мыло, сало	šídlo, vedl, mýdlo, sádlo
-ЗВ/ЦВ-	-HV/KV-	звезда, цвет	hvězda, květ
-Ю-	-JI-	юг, Юрий, любить	jih, Jiří, líbit
-РЬ-	-Ř-	река, пекарь, кричать	řeka, pekař, křičet
-О́-	-Ů-	нож, конь, купцов, врагов	nůž, kuň, kupců, vrahů

Občas se zdá, že se hlásky v obou jazycích prohodily, nejčastěji k tomuto prohození dochází ve spojeních obsahujících **R** a **L**: **тарелка** ~ talíř, **ладонь** ~ dlaň, **долг** ~ dluh, **алчный** ~ lačný

Ruština také nezná žádné slabikotvorné souhlásky, takže všude, kde v češtině jsou, musí být v ruštině vsunuta nějaká samohláska, nejčastěji **O**: **волк** ~ vlk, **горб** ~ hrb, **горло** ~ hrdlo.

Stejně jako v češtině, i v ruštině se při skloňování a časování do slov vsouvají a mizí „vycpávkové“ samohlásky. V češtině je to nejčastěji **E** (švec, ševce... Hašek, Haška... pes, psa...), v ruštině takto fungují **E** vždy po měkkých souhláskách (**полька, полек... ручка, ручек...**) a také **O** vždy po tvrdých souhláskách (**полка, полок... булка, булок... пупок, пупка...**).

Ruština v podstatě nezná dvojhlásky. Namísto českého **OU** stojí v ruských slovech nejčastěji **У** (**муха** ~ moucha, **служить** ~ sloužit). Namísto latinských či řeckých **AU** a **EU** se v ruštině setkáme s **AB** a **EB** (**автомат** ~ automat, **Австралия** ~ Austrálie, **Евро** ~ Euro, **евнух** ~ eunuch).

I v mezinárodních termínech a slovech původem z řečtiny si pak můžete povšimnout, že ruština přejala řecké hlásky jinak, než čeština. Slova s **B** mají v ruštině **В** (**Вавилон** ~ Babylon, **символ** ~ symbol), slova s původním TH, v češtině psaná **T**, mají v ruštině **Ф** (**орфография** ~ ortografie, **Фёдор** ~ Teodor). Ruština také ve všech cizích slovech zásadně přejímá a píše pouze měkké **И** (**физика** ~ fyzika, **символ** ~ symbol, **Кипр** ~ Kypr) a všechna dlouhá **É** přejala také jako měkké **И** (**Афины** ~ Athény).

Problematické otázky ruského pravopisu

Stejně jako má čeština měkké I a tvrdé Y, psaní mě/mně, předpon s-/z- nebo jednoho -n- či dvou -nn-, potýká se ruština se svými vlastními pravopisnými problémy. Některé jsou shodné s češtinou (právě psaní dvou -nn-, velká písmena, interpunkce), jiné jsou typické pouze pro ruský pravopis. Na úvod je především třeba říci, že ruština téměř nezná pravidla pro psaní **И/Ы** (vyjma těch, které jsme si popsali u Г, К, Х, Ж, Ш, Щ, Ч a Ц, po kterých se skoro nepíše Ы), protože Rusové prostě rozdíl mezi těmito dvěma hláskami slyší.

PSANÍ TVRDÉHO ZNAKU

Píše se pouze tam, kde jsme si ho definovali, tedy jako rozdělovací znak mezi předponou a kořenem. Předpona musí končit na tvrdou souhlásku (**от-, из-, об-, под-, над-**) a kořen musí začínat na [j-] (**éздить, явить, ехать, есть**). Týká se to také slov složených, ačkoliv je to jev poměrně vzácný (**трехъярусный**) a také slov cizích, ve kterých je vidět předpona (**инъекция, адъютант, объект**). Nikde jinde se již dnes tvrdý znak nepíše, ačkoliv ho občas uvidíte na konci slov — pokud se text nebo nápis snaží stylizovat do starého pravopisu (např. noviny **коммерсантъ**)

PSANÍ MĚKKÉHO ZNAKU

Měkký znak to má daleko složitější. Píše se totiž často jen z historických důvodů i tam, kde by logicky být vůbec neměl (zvláště po písmenech Ж, Ш, Ч, Щ, která měkčení nepotřebují). Kde tedy všude napsat měkký znak?

— Tam, kde je slyšet. Tedy opravdu tam, kde měkčí (**свадьба, пью, пять, дробь...**)

— Ve slovech ženského rodu končících na souhlásku. A to bez rozdílu toho, zda je tam slyšet nebo není (**тетрадь, форель, ale i мышь, ночь, молодёжь, рожь...**).

— V infinitivech sloves končících na souhlásku. Opět nehledě na výslovnost (**быть, шить, говорить, ale také печь, жечь, волочь, течь...**).

— V rozkazovacím způsobu sloves končícím na souhlásku kromě й, překvapivě také nehledě na výslovnost (**рой/ройте, ale встань/встаньте, жарь/жарьте, a také плачь/плачте, режь/режьте, ешь/ешьте, спрячь/спрячьте...**).

— Vždy v druhé osobě čísla jednotného všech sloves (**говоришь, мбешь, видишь...**).

— Na konci mnoha částic a příslovcí (**ведь, сплошь, вскачь, лишь, настежь...**).

Toto jsou jen základní pravidla. Existuje také spousta dalších pro psaní měkkého znaku uprostřed slov (**Сибирь** ale **Сибирский**), při skloňování (**башня** ale **башен**) atp.

PSANÍ PŘEDPON NA S-/Z-

Ruština především nezná předponu **З-**, takže vždy píšeme pouze **С-**!

Předpony **БЕЗ-, РОЗ-, РАЗ-, ЧЕРЕЗ-, ЧРЕЗ-, ВОЗ-, ВЗ-, ИЗ-, НИЗ-** se píší se **-С-**, pokud se připojují ke slovu na neznělou souhlásku (stejný princip jako ve slovenštině):

беззубый × беспечный, развезти × рассыпать, изгнать × истечь, вознести × восход

Předpony **РОЗ-/РАЗ-** vybíráme podle přízvuku. **РОЗ-/РОС-** je přízvučná, **РАЗ-/РАС-** nikoliv: **розыгрыш × разыграть, роспись × расписать, розыск × разыскать, россыпь × ...**

PSANÍ REDUKOVANÝCH SAMOHLÁSEK

Asi největší kámen úrazu mezi ruskými školáky. Vzhledem k tomu, že prakticky všechno se vyslovuje jako [a], [i] nebo [ə], je občas těžké určit, kde psát **A** nebo **O**, a **E**, **И** nebo **Я**. K určení správného pravopisu je vždy třeba prověřovat příbuzná slova a hledat nějaké, kde se daná slabika nachází pod přízvukem.

ч?стотá	—	ча́стый > частотá	разр?дítь	—	ре́дкий > разре́дить
ч?стотá	—	чи́стый > чистотá	разр?дítь	—	разря́д > разря́дить

Další pomůckou pro výběr mezi **И** a **Е**, jsou příbuzná slova, v nichž se vyskytuje **Ё** — to se střídá výhradně s **Е** (**зе́лень, зеленеть — зелёный**).

Jsou však i případy, kdy takové příbuzné slovo nenalezneme. Například ve slově **молоко́** si druhé **О** odvodíme přídavným jménem **моло́чный**, ale to první si prostě musíme zapamatovat. Většina slov se však odvodit dá a my, coby cizinci učící se ruštinu, se stejně slovíčka učíme už se správným pravopisem a často také díky češtině víme, že se správně píše např. **коза́** a ne „казá“.

A nakonec jsou tu případy, kdy je střídání systematické, nedá se odůvodnit a musíme si ho zapamatovat jako pravidlo:

Е	соберу́	блесте́ть	растере́ть	умере́ть	запере́ть
И	собираю́	блестáть	растира́ть	умира́ть	запира́ть

V uvedených případech platí pravidlo, že pokud následuje v další slabice **A**, pak se v té neurčité slabice píše **И** — ale existují i další systematické změny, spojené také s významem jednotlivých slov, např. rovnat: **равня́ть** ~ činit stejným × **ровня́ть** ~ činit plochým.

NEJVÝRAZNĚJŠÍ ROZDÍLY MEZI ČESKÝM A RUSKÝM PRAVOPISEM

Zápornky НЕ u sloves se píší zvlášť!

V češtině píšeme „nemyslím si“, ruština zápornku odděluje „**я не думаю**“. Výjimkou jsou jen slova, která bez **не-** nemají význam (**ненави́деть, него́довать**) a také slovesa s předponou **недо-** (**недосыпа́ть, недовы́полнить**). Zvláštní pravidla pak platí pro přechodníky, přídavná jména slovesná a další odvozeniny (**несмотря́, незна́ющий челове́к × не зна́ющий меня́ челове́к**).

Národnosti se píší s malým písmenem!

Vždy a všude **чех, слова́к, ру́сский, амери́канец, каза́х, эскимос, индус, кита́ец...**

Všechny vsuvky se oddělují čárkami, včetně modálních slov.

V ruském textu naleznete daleko víc čárek, protože se z obou stran musí vydělovat spousta slov vyjadřujících modalitu. Srovnajte:

To já samozřejmě vím.	×	Я это́, конечно́, зна́ю. / Я это́, естество́нно, зна́ю.
On to nejspíš neví.	×	Он, наве́рное, не зна́ет. / Он, ка́жется, не зна́ет.
Ona má prý novou knihu.	×	У неё, говоря́т, но́вая кни́га. / У неё, мол, но́вая кни́га.
On je tam mimochodem taky.	×	Он, кста́ти, то́же там. / Он, между́ прочим, то́же там.

Obecně je psaní interpunkčních znamének v ruštině složitější než v češtině. Naopak psaní velkých písmen je jednodušší a snazší v ruštině.

Doporučuji si zapsat předmět RJA119 Cvičení z ruského pravopisu, kde se jednotlivé pravopisné jevy procházejí podrobněji, než jen na dvou papírech A4. Ruský pravopis je velmi komplikovaný a toto shrnutí bohužel ani zdaleka nepostihuje ani běžné každodenní potřeby.

Základy skloňování

Stejně jako v češtině, skloňuje i ruština podstatná a přídavná jména, zájmena a číslovky, vyjadřuje kategorie mužského(♂), ženského(♀) a středního(☉) rodu a také jednotné a množné číslo. Stejně jako v češtině existují slova obecného rodu (sirota — **сирота**), slova pomnožná a látková atp.

Na rozdíl od češtiny pak ruština postrádá vokativ (5. pád) a u přídavných jmen a zájmen také nerozlišuje rod v množném čísle (jako hovorová čeština: velký kluci, velký holky, velký letadla — **большие мальчики, большие девочки, большие окна**). Množné číslo je pak obecně daleko více unifikované než v češtině — ve všech rodech a všech typech skloňování platí, že čtvrtý pád se rovná prvnímu (u životných slov druhému) a všechny třetí, šesté a sedmé pády mají shodné koncovky pro téměř všechna slova (3.: -АМ/ЯМ, 6.: -АХ/ЯХ, 7.: -АМИ/ЯМИ), výjimku tvoří několik slov s už tak nepravidelným skloňováním.

Velkým rozdílem oproti češtině je pak kategorie nesklonných slov. Čeština je sice zná také (parte, finále, kiwi, whiskey), nicméně v ruštině jich je daleko větší množství a jedná se o slova daleko častější (**кофе, метрo, радио, какао, беж, хаки,...**). I u nesklonných slov je pak třeba znát jejich rod, protože ten se projevuje při spojení s přídavným jménem (**мохнатый киви × мохнатая киви**).

SKLOŇOVÁNÍ PODSTATNÝCH JMEN

Ruština nerozeznává „vzory“ jako čeština. Nejsou totiž během výuky ruských dětí potřeba. Učebnice často uvádí stejná slova jako vzory pro skloňování (nejčastěji завод, автомобиль, школа, тетрадь, неделя) — já jsem některé zaměnil za kratší, aby se vešla do tabulky, nicméně skloňování funguje stále stejně.

Namísto vzorů zná ruštině kategorie **I., II. a III. skloňování**, do kterých mohou patřit i slova různých rodů (podobné je to např. v češtině, kde se vzory žena a předseda liší jen v drobnostech). Kromě těchto tří pravidelných skupin existuje celá plejáda nepravidelně skloňovaných slov a také slov s malými odchylkami od normy. Velký význam hraje také přesun přízvuku, přičemž v jednotlivých skloňovacích typech jsou často slova, v nichž se přízvuk přesouvá různými způsoby. Proto také v tabulkách neuvádím přízvuky — nejsou totiž v daných typech závazné.

Obecně se pak tyto tři skloňovací typy dělí na měkké a tvrdé druhy, pro které platí následující principy:

- koncovky bývají stejné, jen zápis vypadá jinak [*kn'íg**a**>kn'íg**ø** × n'ed'él'**a**>n'ed'él'**ø***]
- v tvrdém skloňování potkáváme **-O-**, v měkkém **-E-** (кни**го**й × недел**ей**)
- pokud je už v tvrdém skloňování **-E-**, v měkkém bude také (кни**г**e × недел**е**)

Vznikají tak páry koncovek obsahující a/я, y/ю, ы/и, o/e, e/e.

Pořadí ruských pádů je jiné a jejich názvy jsou následující:

Именительный	(кто-что?)	1.	nominativ	
Родительный	(кого-чего?)	2.	genitiv	
Дательный	(кому-чему?)	3.	dativ	
Винительный	(кого-что?)	4.	akuzativ	
Творительный	(кем-чем?)	7.	instrumentál	† prohozené pády
Предложный	(ком-чём?)	6.	lokál	‡ oproti češtině

PRVNÍ SKLOŇOVÁNÍ — Slova mužského, ženského i obecného rodu končící na -А / -Я

		Tvrdé skloňování		-ш -ж -ч -щ	Měkké skloňování		
		základní	-г -к -х		základní	-ј (-ья)	-ия
Jednotné číslo	И	школа	книга	груша	неделя	статья	армия
	Р	школы	книги	груши	недели	статьи	армии
	Д	школе	книге	груше	неделе	статье	армии
	В	школу	книгу	грушу	неделю	статью	армию
	Т	школой школою	книгой	грушей душой	неделей	статьей	армией
	П	школе	книге	груше	неделе	статье	армии
Množné číslo	И	школы	книги	груши	недели	статьи	армии
	Р	школ	книг	груш	недель	статьей	армий
	Д	школам	книгам	грушам	неделям	статьям	армиям
	В	школы	книги	груши	недели	статьи	армии
		баб	полек	душ	бабуль	свиньей	Марий
	Т	школами	книгами	грушами	неделями	статьями	армиями
П	школах	книгах	грушах	неделях	статьях	армиях	

— Koncovky jsou v zásadě jednotné, pouze se liší v psaní а/я, ы/и — skupina po -к-г-х se vyčleňuje pouze kvůli psaní -и. Vymyká se pouze skupina -ия, kde došlo ke splynutí -ие- v и.

— Čtvrtý pád množného čísla má dva tvary, neboť u neživotných slov odpovídá čtvrtý pád prvnímu, zatímco u životných odpovídá čtvrtý pád druhému („vidím babiček“ — jako ve slovenštině).

— **Sedmý pád jednotného čísla** u skupiny po -ш/-ж/-ч/-щ má dva tvary, kdy přízvukná koncovka má vždy -ой, zatímco nepřívukná vždy -ей.

— Na rozdíl od češtiny se slova mužského rodu na -А/Я skloňují stejně jako slova rodu ženského (председa, председy, председови × **дэдушкa, дэдушкы, дэдушкe**)

— Téměř u všech slov lze **v sedmém pádě jednotného čísla** použít alternativní, starší a poetickou koncovku -ою/ею. Několik málo slov pak má také koncovku -ей/ёю (**книгою, грушею, свиньёю**)

PRVNÍ SKLOŇOVÁNÍ ODPOVÍDÁ ČESKÝM VZORŮM ŽENA/PŘEDSEDA

TŘETÍ SKLOŇOVÁNÍ — Slova ženského rodu končící na měkké souhlásky, slovo **путь**

		Ⓢ	-ш/ж/ч/щ	ПУТЬ Ⓜ			Ⓢ	-ш/ж/ч/щ	ПУТЬ Ⓜ
		Jednotné číslo	И	кость			печь	путь	Množné číslo
Р	кости		печи	пути	Р	костей	печей	путей	
Д	кости		печи	пути	Д	костям	печам	путям	
В	кость		печь	путь	В	кости лошадей	печи мышей	пути	
	костью		печью	путём	Т	костями	печами	путями	
П	кости		печи	пути	П	костях	печах	путях	

— Koncovky ve skupině po sykavkách se liší jen kvůli pravopisu (nepíšeme po nich Я).

— K tomuto skloňování patří také slova мать a дочь, které při skloňování přibírají v některých pádech sufix -ер- (**мáтери, мáтерью, ... дóчери, дóчерью, ...**).

TŘETÍ SKLOŇOVÁNÍ ODPOVÍDÁ ČESKÉMU VZORU KOST

DRUHÉ SKLOŇOVÁNÍ — Slova mužského rodu končící na souhlásku, slova středního rodu končící na -О / -Е

		Tvrdé		-ш -ж -ч -щ -ц		Měkké skloňování						
		Ⓜ	Ⓢ	Ⓜ	Ⓢ	Ⓜ	Ⓢ	-j Ⓜ	-j Ⓢ	-ij Ⓜ	-ij Ⓢ	-ej Ⓜ
Jednotné číslo	И	дом	мясо	нож	училище	стиль	поле	чай	устье	солярий	знание	улей
	Р	дома	мяса	ножа	училища	стиля	поля	чая/чаю	устья	солярия	знания	улья
	Д	дому	мясу	ножу	училищу	стилю	полю	чаю	устью	солярию	знанию	улью
	В	дом идиота	мясо	нож врача	училище	стиль учителя	поле	чай попугая	устье	солярий геня	знание	улей воробья
	Т	домом	мясом	ножом пляжем	училищем	стилем	полем	чаем	устьем	солярием	знанием	ульем
	П	доме /-у	мясе	ноже	училище	стиле	поле	чае	устье/-ьи	солярии	знании	улье
Мноžné číslo	И	дома заводы	мяса	ножи	училища	стили учителя	поля	чаи	устья	солярии	знания	ульи
	Р	домов	мяс	ножей	училищ	стилей	полей	чаев	устьев	соляриев	знаний	ульев
	Д	домам	мясам	ножам	училищам	стилям	полям	чаям	устьям	соляриям	знаниям	ульям
	В	дома идиотов	мяса	ножи врачей	училища	стили учителей	поля	чаи попугаев	устья	солярии гениев	знания	ульи воробьёв
	Т	домами	мясами	ножами	училищами	стилями	полями	чаями	устьями	соляриями	знани	ульями
	П	домах	мясах	ножах	училищах	стилях	полях	чаях	устьях	соляриях	знани	ульях

— Koncovky jsou opět jednotné, pouze se liší v psaní а/я, ы/и. Skupina po -к/г/х existuje i zde, ve skupinách na j/ij došlo ke splynutí -ие- v и.

— V mužském rodě hraje životnost roli v obou číslech (u neživotných slov odpovídá čtvrtý pád prvnímu, u životných odpovídá druhému).

— Sedmý pád skupiny po -ш/-ж/-ч/-щ má dva tvary, kdy přízvučná koncovka má vždy -ом, zatímco nepřízvučná vždy -ем.

— **První pád množného čísla** má u různých slov buď koncovku -а/я, nebo -ы/и. Tato slova je třeba si zapamatovat, přičemž někdy jsou možné obě možnosti (**договоры** × **договора**) a někdy výběr koncovky mění význam slova (**учители** ~ velcí učitelé dějin × **учителя** ~ prostě učitel).

— **Druhý pád množného čísla mužského a středního rodu** je velmi rozmanitý a má největší variaci koncovek (∅/ов/ев/ёв/ьев/ьёв/иев/иёв/ей/ьей/ий/ян/ён/ен). Tuto formu je vždy třeba se naučit. Bývá nepravidelná, často závisí na přízvuku či předcházející hláске, nebo je neodůvodnitelná.

— **Druhý pád jednotného čísla** má u některých slov koncovku у/ю při vyjádření části celku (**без чая** × **стакан чаю**, **без сахара** × **кусок сахара**).

— **Šestý pád jednotného čísla** má u některých slov koncovku у/ю při vyjádření místa (**о доме** × **в дому**, **о лесе** × **в лесу**).

DRUHÉ SKLOŇOVÁNÍ ODPOVÍDÁ VĚTŠINĚ ZBYLÝCH ČESKÝCH VZORŮ (nejvíce LES a MĚSTO — zahrnuje i pán, hrad, muž, stroj, moře, stavení).

SKLOŇOVÁNÍ PŘÍDAVNÝCH JMEN

	Tvrdé skloňování				-Г -К -Х		Měkké skloňování				
	Ⓜ	Ⓢ	Ⓩ	množné	Ⓜ (Ⓢ)	množné	Ⓜ	Ⓢ	Ⓩ	-ш/ж/ч/щ Ⓩ	množné
И	дóбрый	дóброе	дóбрая	дóбрые	плóхой	плóхие	летний	летнее	летняя	хóрошая	летние
Р	дóброго		дóброй	дóбрых	плóхóго	плóхих	летнего		летней	хóрошей	летних
Д	дóброму		дóброй	дóбрым	плóхóму	плóхим	летнему		летней	хóрошей	летним
В	дóбрый	дóброе	дóбрую	дóбрые	плóхой	плóхие	летний	летнее	летнюю	хóрошую	летние
	дóброго		дóбрых	дóбрых	плóхóго	плóхих	летнего			хóрошей	летних
Т	дóбрым		дóброй	дóбрыми	плóхím	плóхими	летним		летней	хóрошей	летними
П	дóбром		дóброй	дóбрых	плóхóм	плóхих	летнем		летней	хóрошей	летним

— dále existuje typ na -j (**волчий – волчье – волчья – волчьи**), skloňuje se jako měkká přídavná jména, jen má před všemi koncovkami měkký znak (vyjma jediného tvaru, kterým je právě 1.p. j.č. m.r. **волчий**): **о птичьем молоке, с коровьим выменем...**

— slova končící na -г/к/х se chovají v jednotném čísle jako tvrdá přídavná jména (vyjma sedmého pádu), a v množném čísle jako měkká. Nicméně i toto je způsobeno pouze pravidlem o psaní И по Г/К/Х.

— slova končící na sykavky se chovají v mužském a středním rodě, a také v množném čísle jako měkká přídavná jména, v prvním a čtvrtém pádě jednotného čísla ženského rodu však mají přípony tvrdé (opět částečně pravopisný jev způsobený psaním И a Я po Ж, Ш, Ч, Щ).

— oproti češtině je většina cizích přídavných jmen v ruštině řazena mezi tvrdé vzory (populární × **популярный**, optimální × **оптимальный**).

SKLOŇOVÁNÍ ZÁJMEN

И	я	ты	он + оно	она	мы	вы	они		весь+всё	вся	этот	мой	наш	что	кто
Р	меня	тебя	его/него	её / неё	нас	вас	их / них	себя	всего	всей	этого	моего	нашего	чего	кого
Д	мне	тебе	емú/немú	ей / ней	нам	вам	их / них	себе	всемú	всей	этому	моемú	нашему	чемú	комú
В	меня	тебя	его/него	её / неё	нас	вас	их / них	себя	весь	всю	этот	мой	наш	что	кого
									всего		этого	моего	нашего		
Т	мно́й	тобо́й	им / ним	ей / ней	на́ми	ва́ми	и́ми/ни́ми	собо́й	всем	всей	этим	мои́м	на́шим	чем	кем
П	мне	тебе	не́м	ней	нас	вас	них	себе	всём	всей	этом	моём	на́шем	чём	ком

— stejně jako v češtině se н- objevuje na začátku zájmen po spojení s předložkou (vidím ji × pro ni — **вижу её × для неё**)

— Většina zájmen, kromě osobních, se skloňuje podle vzorů přídavných jmen (**этот ~ плохой, наш ~ хороший, который ~ добрый**).

— Přivlastňovací zájmena **его, ее, их** (jeho, její, jejich) jsou nesklonná.

SKLOŇOVÁNÍ ČÍSLOVEK

Základní číslovky se v ruštině skloňují několikerým způsobem:

1 — Один / одна / одно — jako **добрый, одни** — jako **лётние**

И	два [Ⓜ] Ⓢ!	две [Ⓩ]	оба	обе	три	четыре
Р	двух		обоих	обеих	трёх	четырёх
Д	двум		обоим	обеим	трём	четырёх
В	два — двух	две	оба—обоих	обе	три — трёх	четыре — ...
Т	двумя		обоими	обеими	тремя	четырьмя
П	двух		обоих	обеих	трёх	четырёх

Pozor! číslovky **две** a **обе** se v ruštině vztahují pouze k ženskému rodu (srov.: dvě okna × **два окна**).

5 ~ 20 + 30 + 50 + 60 + 70 + 80 — jako **кость**

1,5 + 40 + 90 + 100 + 150 — v prvním a čtvrtém pádě základní forma, ve všech ostatních stejná koncovka -a: **полтора́/полторы́** > **полу́тора, со́рок** > **сорока́, девяно́сто** > **девяно́ста, сто** > **ста, полтора́ста** > **полутора́ста**

0 + 1 000 + 1 000 000... — skloňují se jako podstatná jména

Skloňování slov **двэ́сти, три́ста, пятьсо́т** atp. je složené a velmi složité (**двумста́м, двухсо́т, пятьюста́ми**). Stejně tak se zvláště skloňuje každá část všech složených číslovek (srovnej: padesát > padesáti × **пятьдеся́т** > **пятьюдеся́тью**)

Řadové číslovky se stejně jako v češtině skloňují podle vzorů přídavných jmen:

пе́рвый, второ́й, четве́ртый, пяты́й... — jako **до́брый (молодо́й)**.

тре́тий (тре́тьего, тре́тьему) — jako **во́лчий**.

Na rozdíl od češtiny ruština přidává řadovou číslovku až k poslednímu členu velkých čísel (srovnej: dvacátý první, pětistý osmdesátý čtvrtý × **два́дцать пе́рвый, пятьсо́т во́семьдесят четве́ртый**)

Zlomky vyjadřuje ruština podstatnými jmény **половина (пол-), треть, четверть**, nebo za pomoci řadových číslovek: **одна пята́я, девя́ть деся́тых, четыре́ пята́дцатых...**

Oproti češtině ruština také častěji využívá úhrnné číslovky **дво́е, трое́, четве́ро, пя́теро, ше́стеро**, atp. Ty se skloňují jako přídavná jména (**двои́х, дво́йм, ше́стерых, ше́стерым...**)

Neurčité číslovky se skloňují jako podstatná (**ку́ча, ку́чи, ку́че...**) a přídavná jména (**мно́го, мно́гих, мно́гим,...**), pokud si nejste jistí, poraďte se s Wikislovníkem.

PRAVOPIS ČÍSLOVEK:

5 ~ 20 + 30 **в** na konci

семь, де́сять, оди́ннадцать, пята́дцать, два́дцать

50 ~ 80 + 500 ~ 900 **в** uprostřed

ше́стьдеся́т, во́семьдеся́т, пятьсо́т, девя́тьсо́т

Základy časování

Stejně jako i v češtině vyjadřují ruská slovesa kategorie osoby, čísla, času, způsobu a vidu. Celý slovesný systém je v obou jazycích značně podobný, ačkoliv použití jednotlivých forem v praxi se může lišit (ruština má posunuté hranice v používání obou vidů, v daleko větší míře používá infinitivy, přechodníky, přídavná jména slovesná atd).

Ruská slovesa se dělí na dvě základní skupiny: I. a II. časování, přičemž v obou může docházet k souhláskovému střídání (to známe i z češtiny: psát × píšu), ovšem v každém časování k nim dochází v jiných formách. Kromě základních dvou časování pak existuje také řada nepravidelných sloves (ať už jsou zcela nepravidelná, nebo si vypůjčují formy z obou časování, nebo vytvářejí malé skupiny sloves s podobnými výjimkovými jevy).

INFINITIV může mít v ruštině tři možné sufify:

-ТЬ (nejčastější)

-ТЬИ (pokud je pod přízvukem — **месті, весті, несті,...** měst, vést, nést...)

-ЧЬ (odpovídá skupině péci, téci, pomoci... **печь, течь, помощь...**)

ČASOVÁNÍ V PŘÍTOMNÉM ČASE

	První časování			Z obojího	Druhé časování		Nepravidelné časování	
	základní	střídání	-о/евать		základní	střídání		
inf	делать	писа́ть	танцева́ть	хотеть	говори́ть	плати́ть	дать	есть
я	делаю́	пи́шу	танцую́	хочу́	говори́ю	плати́ю	дам	ем
ты	делае́шь	пи́шешь	танцую́ешь	хоче́шь	говори́шь	плати́шь	дашь	ешь
он	делае́т	пи́шет	танцую́ет	хоче́т	говори́т	плати́т	даст	ест
мы	делае́м	пи́шем	танцую́ем	хоти́м	говори́м	плати́м	дади́м	еди́м
вы	делае́те	пи́шете	танцую́ете	хоти́те	говори́те	плати́те	дади́те	еди́те
они	делаю́т	пи́шут	танцую́ют	хотя́т	говори́ят	платя́т	даду́т	едя́т

— První časování obsahuje ve většině osob vstavné -E-, druhé časování -И-

— V prvním časování dochází ke střídání souhlásek **ve všech osobách**, v druhém časování pak pouze **v první osobě jednotného čísla**. Střídnice mohou být podobné českým (с>ш, з>ж, к>ч, х>ш), ale mohou být i typicky ruské (б>бл, п>пл, м>мл, в>вл, ф>фл, ст>щ, ск>щ, т>щ).

— Přízvuk se v jednotlivých formách může držet na kořeni, na koncovce, nebo se může i pohybovat. Pokud se objeví v prvním časování na koncovce, -E- se mění v **-Ё-** (**даю́, даёшь, даём**).

MINULÝ ČAS A PODMIŇOVACÍ ZPŮSOB

Tvoří se jako v češtině pomocí přičestí minulého. To získáme utržením koncovky infinitivu, a jejím nahrazením za **-Л / -ЛА / -ЛО / -ЛИ** (v ruštině pro všechny rody pouze měkké И). Na rozdíl od češtiny však ruština nikdy **nepoužívá pomocné sloveso být!** Namísto něj se ve většině případů k určení osoby používá osobní zájmeno (většinou je lepší pro jistotu ho použít). Srovnej:

я писáл	мы пели	×	já <u>jsem</u> psal	my <u>jme</u> zpívali
ты делáл	вы знали	×	ty <u>jsi</u> dělal	vy <u>jste</u> znali
онá видела	они́ плы́ли	×	ona viděla	oni pluli

Zcela odlišné tvoření přičestí má sloveso **идти** > **шёл, шла, шло, шли** (a jeho odvozeniny) a některá další slovesa pak tvoří přičestí nepravidelně. Většinou jde o vypuštění jedné ze souhlásek, které se nahromadí na konci slova, a často tato změna zasahuje jen mužský rod. Vypouštět se může buď samotný sufix **-Л**, nebo poslední souhláska kmene. Často je také třeba brát v potaz střídání souhlásek v kořeni (**беречь – берегу > берегла**):

Нести	— нёс, неслá, неслó	Спасти	— спас, спаслá, спаслó
Беречь	— берёг, берегла, береглó	Мерзнуть	— мёрз, мерзлá, мерзлó
Упасть	— упал, упáла, упáло	Плести	— плёл, плелá, плелó

Poslední dva případy odpovídají změně -DL/TL- na -L- (**мыло** ~ mýdlo),

Pokud do věty dále přidáme částici **бы** (občas jen **б**), převedeme sloveso do podmiňovacího způsobu. Ten má ruština na rozdíl od češtiny jen jeden a částice **бы** je v něm neměnná:

я крал > я бы крал **ты неслá > ты бы неслá** **они жили > они бы жили**

BUDOUCÍ ČAS SLOVES

Zde je tvoření češtině ještě podobnější. Slovesa dokonavého vidu vyjadřují budoucnost sama o sobě (svým přítomným časováním). Stejně jako v češtině tato slovesa nemají přítomný čas:

напишу ~ napíšu, **выполнишь** ~ vyplníš, **унесёт** ~ unese, **промоем** ~ promyjeme

Slovesa nedokonavého vidu tvoří budoucí čas složením vyčasovaných forem pomocného slovesa **быть** a infinitivu významového slovesa

буду писать ~ budu psát	будешь выполнять ~ budeš vyplňovat
будет носить ~ bude nosit	будем промывать ~ bude promývat

Slovesa pohybu, stejně jako v češtině, tvoří budoucí čas pomocí předpony **по-**:

пойду ~ půjdu, **поеду** ~ pojedu, **понесу** ~ ponesu, **поведу** ~ povedu, **полечу** ~ poletím

SLOVESO БЫТ V ПРÍTOMNÉM ČASE

V ruštině sloveso **быть** nemá tvary přítomného času, respektive má jeden, ustrnulý tvar **есть**. Tento tvar se používá v poměrně omezeném rozsahu (rozhodně méně, než jsem, jsi, je v češtině):

— K vyjádření polohy, přítomnosti někde

родители дома есть? ~ jsou rodiče doma? **тут кто-то есть** ~ tady někdo je

— K vyjádření existence

есть несколько видов ~ je několik druhů **есть и такие страны** ~ jsou i takové země

— Při zdůraznění slovesa být (ve všech osobách!)

кто мы есть? ~ Kdo vlastně jsme? **останься, как ты есть** ~ zůstaň, jaký jsi

— K vyjádření vlastnictví

у меня есть собака ~ mám psa **у вас черепахи есть?** ~ máte želvy?

Poslední případ (vlastnictví) pak slovo **есть** také často vynechává s ohledem na kontext:

— Pokud se hovoří o samotném vlastnictví či o existenci předmětu vůbec, pak většinou zůstává:

у меня есть кот ~ mám kocoura (ale: **У него пёс, а у меня кот.** ~ On má psa, já kočku.)

а у вас дети есть? / у вас есть дети? ~ máte (vůbec nějaké) děti?

у кого есть ручка? ~ kdo má pero/má někdo pero? (ale: **у кого ручка?** ~ kdo má to pero?)

— Pokud se hovoří o různých kvalitách, počtu a dalších specifikacích předmětu, pak vypadává:

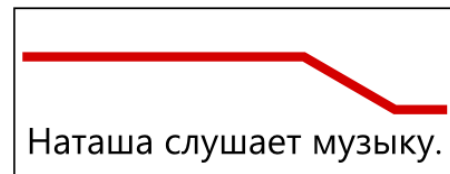
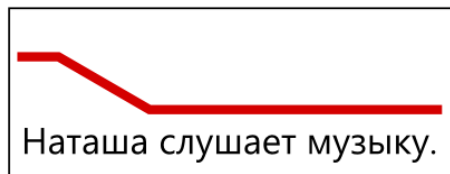
у меня чёрная кошка ~ mám černou kočku, **у них трое детей** ~ mají tři děti

Intonační konstrukce ruštiny

Na rozdíl od ploché poněkud melodie češtiny, která se sotva obtěžuje zvednout hlas při zadávání otázek, je ruština v oblasti intonace daleko bohatší. Rozeznává sedm základních intonačních konstrukcí, které se pak dále mohou štěpit a mohou být realizovány různě v rozličných situacích a u jednotlivých mluvčích — jejich základní charakteristika ale stále platí:

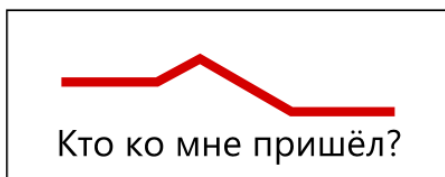
ИК-1: Zakončená věta oznamovací.

Tato konstrukce je bezpochyby nejčastější. Intonace je klesavá — může klesat na různých místech věty, čímž se dané slovo zdůrazní.

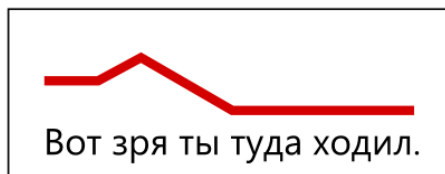

ИК-2: Věta tázací s tázacími zájmeny a slovy, věta s expresivním zabarvením

Intonace se mírně zvedne na tom slově, které je cílem otázky a tedy i intonačním centrem, a následně klesne pod původní úroveň.

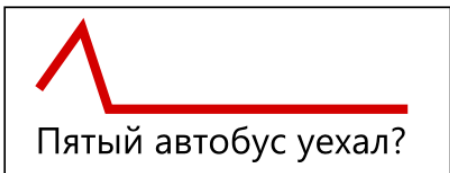

Pokud se nejedná o otázku, většinou je intonačním centrem expresivně zabarvené slovo (oslovení, varování, výčitka).

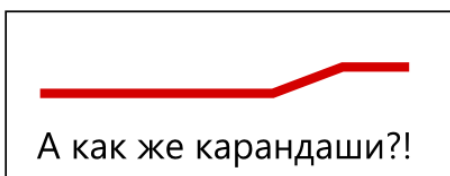
ИК-3: Věta tázací bez tázacích zájmen a slov.

Intonace ostře stoupá na přízvuchné slabice slova, které je předmětem otázky, a následně prudce padá dolů pod původní úroveň.

ИК-4: V otázkách typu „А со...?“, v seznamech, při srovnávání

Intonace stoupá u konce věty, u každé položky seznamu, nebo u prvního člena srovnávání.

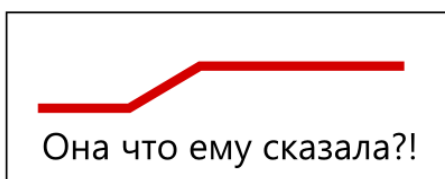
ИК-5: Вѣта zvolací typu „To je ale den!“, вѣта s expresivním zabarvením.

Intonace nejdříve vstoupne, pak se nějakou dobu drží vysoko a nakonec padá zpět.

ИК-6: Незаконченá вѣта oznamovací, nechápavá вѣта tázací, hodnotící вѣта.

Intonace stoupá a udržuje se vysoko po celý zbytek вѣты. Nejčastěji se používá ve vedlejších вѣтách, stejně jako v češtině — pokud po nich nic nenásleduje, vzniká v posluchači pocit nedořečení.

ИК-7: Ironické вѣты, často s tázacími zájmeny

Intonace stoupne, ještě v rámci jediné a té же slabiky opět klesne a pak se ustálí. Velmi emotivní vyjádření (většinou s negativním nábojem).

